

НАЗВИ ВЗУТТЯ У ГОВІРКАХ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Анотація. Статтю присвячено аналізу лексико-семантичної групи назв взуття, зокрема з'ясуванню мотиваційних ознак, релевантних для його номінації в говірках Східного Поділля.

Ключові слова: говірки Східного Поділля, тематична група лексики, лексико-семантична група, диференційна ознака, мотив номінації.

Summary. The article deals with the analysis of lexico-semantic group of foot-wear names, particularly with the motivation indications, which are relevant for this nomination in the dialects of Eastern Podilla.

Key words: dialects of Eastern Podilla, lexico-semantic group, differential indication, nomination motive, names of foot-wear.

Вивчення лексичного складу говорів є одним з актуальних завдань діалектології, бо підготовка Загальнонаціонального лексичного атласу та Словника українських говорів вимагає попереднього докладного збору й аналізу лексичного матеріалу з різних мовних ареалів. Структурний принцип аналізу лексики, прийнятий у сучасній діалектології, дозволяє встановлювати специфіку відношень між елементами системи, вираженої в тематичних групах лексики (ТГЛ) та лексико-семантичних групах (ЛСГ).

ТГЛ назв одягу і взуття є однією з найбільш давніх у мові і демонструє зміни у традиціях і побуті мовців, що призводять до зникнення лексем, заміни їх іншими, розширення чи звуження їх семантики. Очевидно, саме тому назви одягу і взуття стали предметом дослідження Ф. Й. Бабія [2; 3], З. М. Бичка [4], Г. В. Войтів [5], Г. І. Гримашевич [6; 7], М. Ж. Дерке [9], Н. Б. Клименко [11], О. О. Коваленко [12], Д. Неділько [13], Н. І. Пашкової [14], Т. В. Щербини [18]. Поділля, зокрема і його східні говірки, через призму лексики на позначення одягу і взуття не представлено, що і визначає актуальність нашого дослідження. Метою статті є з'ясування способів номінації взуття у східно-подільських говірках. Матеріалом для дослідження стали власні польові записи, зроблені в говірках західних районів Черкащини, східних – Вінниччини, північних – Одещини, північно-західних – Кіровоградщини.

ТГЛ на позначення взуття об'єднує ЛСГ на позначення зимового взуття, літнього взуття, кімнатного взуття, шкіряного взуття, назви частин взуття та ін. У цій статті розглянемо лише номінацію шкіряного взуття, що має халяви, зимового взуття, гумового взуття, частин взуття.

На позначення загальної назви взуття вживаються лексеми, похідні від псл. *ob- та *jъz [17, III: 10]: *ўзу't'a* (Черп., Баб., Юрк., Тан., Кон., Пуг., Нес., Доб., Гр., Тауж., Сал., Лип., ВМ., Рах., Чеч., Нос., Сем., Осич., Тер., ММ., Ман., Ух.), *ўзу't':a* (Т.), *ўзу'вачка* (Крив.), *обуу'* (Сал., Лип., Ром., Бок., Чеч.), *ўзу'ван'a* (Ятр., Ор.).

Для найменування старого, поношеного взуття зафіксовано субстантиви *стар'ю* (Баб., Пуг., Сал., Лип.), *чун'і* (Бок.), *шкарбу'ни* (Кон., Ром., ВМ., Т.),

не'дох'ітки (Т.) та атрибутивні словосполучення *стар'е ўзу't'a* (Юрк., Доб., Гр., Тауж., Чеч., Нос., Сем., Тер., Осич.), *порвате ўзу't'a* (Юрк.), *порване ўзу't'a* (Крив., Ман., Рах.), *ни'нужне ўзу't'a* (Нес.), *зношене ўзу't'a* (ММ.), *нипот'р'ібне* (Ман.), *р'ване* (Ух.), *потоптане* (Ор.), *нос'ане* (Ятр.). Лексема *не'дох'ітки* утворена від *до ходу*, що у досліджуваних говірках виражає ознаку одягу чи взуття, яке носять щодня (пор. *одежа до'ходу* 'одяг, що носять щодня'). Лексема *шкарбу'ни*, на думку етимологів, виникла як результат звуконаслідування, оскільки старе взуття при носінні його видає своєрідний звук [17, IV: 477].

Високе шкіряне взуття у досліджуваних говірках має назви *чоботи*, *чобати*, *са'пож'ки*. Номен *чоботи* запозичений із тюркських мов [17, IV: 370–371] і функціонує переважно на позначення чоловічого взуття. Лексема *сапо'ги* поширена в російських говорах [8, IV: 138]. Дериват *са'пож'ки* у досліджуваних говірках позначає семи 'жіночі чоботи' (ВНП) та 'жіночі чоботи з короткими халявами' (Т., Рах., Сем., Тер.). Крім них, на позначення жіночих чобіт із короткими халявами вживаються лексеми, семантика яких конкретизується за допомогою афіксів *полу-*, *-ик*, *-к-*: *полуса'пош'ки* (Ятр., Пуг., Тан., Кон., Крив., Доб., Нес., Бок., ВМ., Ман.), *ботики*, *боти* (Лип.), *полу'чоботи* (Кон.), *са'пош'ки* (Тал., Рах., Сем., Тер., ММ., Сал., Юр.), *чобати* (Чеч.), *чоб'ітки* (Сал.). Лексема *боти* має широку семантичну структуру і передає семи 'жіночі гумові чоботи з короткими халявами' (Бок., Ух., Ор., Пуг., Рах., Ман., Чеч., Ром., Нес., Тан., Сал., Юр., Ятр.), 'жіночі гумові чоботи з короткими халявами на вилитих каблуках, у які вставляють корок' (Осич., Чер., Тер., Доб.), 'жіноче коротке гумове взуття, яке взувають на туфлі в негоду' (Лип., ВМ., Сем., Баб.), 'короткі жіночі чоботи' (ММ., Чеч., Т., Лип.).

Лексеми *че'ре'вики* (Кон., Т., Ор., Ух., Тан., Ром., Пуг.), *чир'вики* (Баб., Сем., Осич., Доб., Нос., Лип., Чер., Юрк., Рах., Ман., Гр., ММ., Крив., Тер., Чеч., Нес., Тауж.), *бо'т'інки* (Сем., Лип., ВМ., Ятр., Нес.) спільні у реалізації сем 'чоловіче взуття вище кісточок, яке зашнуровують шнурками', 'жіноче взуття вище кісточок, яке зашнуровують шнурками'. Для передачі семи 'жіноче взуття вище кісточок з каблуками, обшите зверху хутром, на шнур-

ках' у говірках зафіксовано лексеми *ру'м'інки* (Тан., Гр.), *ру'мунки* (Тер., Ман., Пуг., Ор., Нес., Чер.), мотивовані назвами виробника, та лексеми *чи'ри'вики* (Осич.), *ру'минки* (Кон., Сем., Сал.), *бо'т'інки* (Бок.), *че'ре'вики* (Ром.).

ДО “матеріал для виготовлення” вплинув на формування окремої мікрогрупи на позначення чобіт. Сему ‘чоботи, виготовлені з кирзи’ передають словосполучення з атрибутивом *кирзовий* у різних фонетичних варіантах *кирзов-і чобати* (Черп., Юрк., Пуг., Доб., Т., Гр., Тауж., Бок., Осич., Рах., Нос., ММ., Ман., Ух., Чеч., Сал., Тер., Ор.), *к'ірзов-і чоботи* (Тан., Баб., Кон., Ром., ВМ., Сем., Нес.), *к'ірзов-і чобати* (Крив.) та субстантив *кирз'а'ки* (Юрк., Лип.). Сема ‘чоботи, виготовлені з хрому’ у досліджуваних говірках реалізована однотипно: *х'ромов-і чобати* (Черп., Юрк., Сал., Чеч., Ух., Осич., Ман., ММ., Тер., Нос., Рах., Бок., Доб., Т., Тауж., Крив., Пуг., Ор., Ятр.), *х'ромов-і чоботи* (Тан., Баб., Сем., ВМ., Ром., Нес.). Чоботи, виготовлені з телячої шкіри, позначають словосполучення *й'алов-і чобати* (Черп., Юрк., Сал., Чеч., Ух., Осич., Ман., ММ., Тер., Нос., Рах., Бок., Тауж., Т., Доб., Крив., Пуг., Ор.), *й'алов-і чоботи* (Тан., Баб., Сем., ВМ., Ром., Нес., Кон.). На позначення чобіг, виготовлених із кінської шкіри, використовують найменування *й'ухтові чобати* (Черп., Т., Доб.), *й'ухтові чобати* (Ор., Ятр.), *й'ухтові чоботи* (Тан., Сем., Кон.). Обмежена кількість репрезентантів останніх двох сем свідчить про малопоширеність самої реалії.

На позначення чобіг, виготовлених із гуми, у досліджуваних говірках уживають атрибутивні словосполучення *р'і'зинов-і чобати* (Баб., Ман., Тер., Тауж., Т., Доб., Крив., Ор., Лип., Черп.), *р'і'зинов-і чобати* (Чеч., Пуг., Ятр., Ух.), *р'і'зинов-і чоботи* (Тан., Ром., Нос.), *р'і'зин'ан'і чобати* (Сал., Нес.), *р'і'зинов-і чобати* (ММ., Бок.), *р'і'з'інов-і чоботи* (Сем.), *р'і'зов-і чобати* (Доб.) та однослівні похідні назви *ризин'а'ки* (ВМ.), *р'изин'а'ки* (Баб.), *ризин'ахи* (Рах.), *р'изин'аники* (Кон.), *р'изин'ашки* (Осич.), *р'изин'ахи* (Осич.). Усі номени є похідними від французького *résine* ‘деревна смола’ [17, III: 462]. Атрибутиви на позначення гумових чобіг вище колін мотивовані лексемами *рибак*, *риболов* і вказують на рід занять користувача: *ри'бац'к-і чобати* (Ятр., Осич., Тал., Юрк., Чеч., Ман., ММ., Рах., Тауж., Нес., Пуг., Ор., Лип., Чер., Бок., Нос.), *ри'бац'к-і чоботи* (Сал., Сем., ВМ., Ром., Кон., Ух.), *рибо'лоус'к-і чобати* (Тер.), *рибо'лоус'к-і чоботи* (Баб.), *ри'бал'с'к-і чобати* (Доб., Крив.).

Обрізані гумові чоботи, в яких виконували роботу по господарству, у досліджуваних говірках позначають лексеми, мотивовані дієсловами *обрізати*, *розпороти*: *обр'і'ски* (Ор., Ятр.), *обр'і'за'ки* (Лип.), *гобр'і'ски* (Нос., Тер.), *гос'порки* (Рах.), *го'порки* (Ром., Доб.), *о'порки* (Чер., Крив.), *чун'і* (Сем.). Лексема *короташки* (Чеч.) містить вказівку на довжину халяви (пор.: *короташ* – *короткий* верхній одяг із домотканого сукна [18: 56]). Лексема *чун'і* не обмежується одним денотатом і в говірках, крім

зазначеної семи, позначає ‘високі гумові чоботи’ (Нес.), ‘шиті валянки’ (Баб., Тан.), ‘саморобне взуття з тканини’ (Доб., Кон., Чер., Рах.), ‘чоботи з відрізаними халявами’ (Бок.), ‘коротке шкіряне жіноче взуття’ (Ятр.), ‘старе поношене взуття’ (Чеч., Пуг., Крив.), ‘гумові калоші’ (Тал., Ром., Ман., Ор.), ‘саморобні калоші, виготовлені із автомобільного ската’ (Тауж., Тер., ММ.). *чун'і коліс' робили із р'і'з'іни / ос'о іс' камури з р'і'з'інової / оце іс' старих цих / уже в'іт'ход'ан'і ма'шини / у' мас'ц'і'ра бу'у кро'ї / в'ін вир'і'за'ї і прикл'ейува'ї п'і'дошву / йіх уд'і'вали на по'ус'т'а'ки* (Тер.).

Гумове взуття, що надівають поверх звичайного, щоб уберегти від вологи, позначається на всьому досліджуваному ареалі лексемою *галош-і*. Диференціація реалії залежно від висоти спричинила появу сем ‘гумові калоші вище кісточок’, ‘гумові калоші нижче кісточок’, ‘напівглибокі калоші по кісточки’. Гумові калоші вище кісточок позначають словосполучення *гли'бок-і галош-і* (Тал., Ром., Кон., Лип., Чер., ВМ., Сал., Бок.), *гл'і'бок-і галош-і* (Ух., Осич., Пуг., Нес., Баб., Нос., Юрк., Рах., Ман., ММ., Тан., Чеч., Крив., Тер.); сему ‘гумові калоші нижче кісточок’ передають найменування *м-і'лк-і галош-і* (Ух., Тал., Ром., Нес., Кон., Баб., Лип., Нос., Чер., Юрк., Рах., ВМ., Ман., ММ., Тан., Чеч., Сал., Бок., Осич., Крив., Тер.), *ни'зен'к-і галош-і* (Пуг.), *м-елк-і галош-і* (Крив.), сему ‘напівглибокі калоші по кісточки’ передають атрибутиви *полу'гли'бок-і* (Тал., Чер., Доб.), *полу'гл'і'бок-і* (Пуг., Баб., Юрк., Ман., Тан., Крив., Тер.), *нап-і'үгл'і'бок-і* (Нес.), *п-і'үгл'і'бок-і* (Рах.), *нап-і'үгли'бок-і* (Сал., Бок.) та субстантив *полу'галош-і* (Кон.). Сполука [л'і] у лексемі *гл'і'бок-і* характерна для подільських говірок, що виразно засвідчує АУМ [1, I: к. № 23].

Спільними у реалізації сем ‘зимове взуття з валяної вовни’, ‘зимове взуття, пошите із сукна’ є лексема *вал'анки* (Бок., Сал., Чеч., ММ., Кон., Крив., Рах., Нос., Ятр., Сем., Нес., Ор.) та її фонетичні варіанти *вал'енки* (Тауж.), *вал'інки* (Тан.), лексема *по'ус'т'а'ки* (Тер.), *по'ус'ц'а'ки* (Ман., ММ.). Лексема *вал'анки* мотивована лексемою *валяти* [2: 143]. Лексема *по'ус'т'а'ки* утворена від питомої лексеми *пльсть* ‘шерсть, вовна’ [10, IV: 471].

В окремих говірках опозиція зазначених сем виражена за допомогою атрибутивів *битий*, *шитий*: аналітичні найменування *бит'і вал'анки* (Ух., ВМ., Лип.), *бит-і вал'анки* (Тал., Ром., Гр., Пуг., Доб., Баб., Чер.), *бит-і вал'інки* (Тан.), *бит-і вал'енки* (Юрк.) позначають зимове взуття з валяної вовни. Сему ‘зимове взуття, пошите із сукна’ репрезентують словосполучення *шит-і вал'анки* (Чеч., Доб., Крив., Рах., Чер., Ятр., Сем., Кон., Нес., Ор., Тал., Ром., Гр.), *шит'і вал'анки* (Осич., Ух., Тауж., ВМ., Лип.), *шит-і вал'енки* (Юрк.), *шит-і вал'інки* (Тан.) та субстантив *чун'і* (Баб., Тан.). У східно-подільських говірках для зимового взуття із сукна із гумовою підшвою зафіксовано лексему *бурки* (ВНП).

До складу ТГЛ назв взуття входить мікрогрупа найменувань його частин. На позначення верхньої

частини чобота, що закриває гомілку, зафіксовано лексеми *хал'ава* (Ром., Тан., Гр., Рах., Ух., Юрк., Ор., Чер., Нос., Т., Лип., Доб., Сем., Баб., Кон.), *хал'ава* (ММ., Чеч., Нес., Пуг., Сал., Ятр., Тер., Бок., Крив.), *гол'ен'ише* (Бок.), *голе'нише* (ВМ.), *гол'ан'ише* (Чер.). Чітких ареалів розрізнення |o| : |a| у лексемі *хал'ава* поки що ми не виявили, але тенденція передачі |a| звуком [o] помітна у західних досліджуваних говірках. Таке явище характерне для західних говірок середньонадніпряньсько-степового порубіжжя [18: 39] та говірок південно-західних говорів, що демонструють карти АУМ [1, II: к. № 59].

Передня частина чобота представлена назвою *но'сок* (Лип., Ман., Бок., Чеч.), та лексемами з прозорою мотивацією *пе'ре'док* (Кон., Доб., Ор., Тан., Ром., Крив., Ятр., Пуг., Т.), *пир'док* (Нос., Сем., Рах., Осич., Гр., ММ., Тер., Нес.), які вказують на місце розташування реалії.

Назви задньої твердої частини взуття, що охоплює п'яту, мотивовані місцем розташування деталі *закаб'лук* (Пуг., Нес., Бок., ВМ., Чер., Нос., Сем.), *задник* (Чеч., Крив., Гр., Рах., Лип., Доб., Баб., Т.), *задн'ик* (Тауж., Сал., Осич., Тер., Ман., ММ., Юрк., Кон.) та способом приєднання до виробу *за'права* (Ятр., Ор.). Вузьколокальна лексема *луб* (Ор.) загальнонародній мові відома зі значенням 'кора дерева' [15, II: 379; 10, III: 296] і, очевидно, на позначення задньої твердої частини взуття є вторинним номеном, що розвинувся на базі семи 'твердий' (пор. *лубом стояти* – бути твердим [15, II: 379]). Із таким значенням лексема функціонує у буковинських говірках [10, III: 296].

У досліджуваних говірках на позначення каблук зафіксовано лексему *каб'лук*. На нашу думку, найбільш вірогідною є гіпотеза про арабське походження *kab*, що передає значення 'п'ята' [10, II: 333]. Лексема *корок* на позначення каблука вживається спорадично у мовленні старшого покоління: *боти / р'ізін'ан' йак чир'вички / во'ни бу'ли і на нис'кому хо'ду і на корочках / ту'ди ўстаў'л'аўс'а корок* (Чер.).

Нижня частина взуття у всіх обстежених говірках має назву *п'ідошва*, відому на всьому загальнослов'янському ареалі, яка мотивована способом приєднання до виробу (утворено з *rodъ* і **šъvъ* [17, III: 299; 10, IV: 394]). Для номінації різновидів реалії зафіксовано назви *плат'форма* 'товста підошва жіночого взуття' та *тан'кетка* 'товста суцільна підошва жіночого взуття, підвищена під п'ятою'. Лексема *плат'форма*, відома у багатьох слов'янських мовах, – запозичення з французької мови, де позначає плоску рівну горизонтальну форму [10, IV: 432]. У говірках відбувається перехід назви з частини реалії на саму реалію, і лексеми позначають літне жіноче взуття з товстою підошвою та літне жіноче взуття з товстою суцільною підошвою, підвищеною під п'ятою відповідно.

Назви другої підошви на половину ступні, яку прикріплюють ззовні на основну підошву взуття, мотивовані способом приєднання до виробу, похідні від *підмет* 'підкладка' – з *под-* і *метати* [17, III: 298]: *п'ід'меток* (Тер., Крив., Ман., Нос.), *п'ід'метка* (Ятр., Чеч., ММ., ВМ., Ор., Рах., Юрк., Чер., Сем., Лип., Баб., Т.), *п'ід'м-отка* (Бок.), *п'ід'метки* (Тан., Кон., Нес., Ром).

На позначення підстилки зі шкіри, тканини, яку кладуть у взуття під ступню, зафіксовано фонетичні та акцентні варіанти лексеми *ус'т'ілка*, похідної від дієслова *стелити* і мотивованої призначенням цієї реалії: *с'ц'елка* (Тер., Крив., Чеч., ММ., Юрк., Пуг.), *с'ц'ел'ка* (Бок.), *уст'елка* (Сал.), *ус'ц'ілка* (Ятр., Гр., ВМ., Ор., Сем., Доб., Кон., Нес.), *п'ітс'ц'ілка* (Тан., Рах., Чер., Нос., Баб.), *вус'ц'ілка* (Ман.), *ус'ц'елка* (Лип.), *потс'ц'елка* (Лип.), *п'ітс'ц'елка* (Ром.).

Вийшла з ужитку повністю реалія, позначувана словом *рипи* 'шматок шкіри, який клали під підошву взуття, щоб воно рипіло'. Але у пам'яті мовців зберігається лексема на її позначення, мотивована звуконаслідуванням, *рипи*: *рипи п'ід п'ідошву / на'мил'ували рим'иш'ки два / і ту'ди ўстаў'л'али п'ітс'ц'елку / п'іт п'ітс'ц'елку п'ітстаў'л'али / і ти йдеш / а во'но рип / рип / рип / і д'іў'чата і хлопц'і / дл'а форсу // чоботи на рипах / чир'вички на рипах / во'но буде то'б'і рип'іти і рип'іти*. З таким же значенням найменування *чоботи на рипах* відомі у говірках середньонадніпряньсько-степового порубіжжя [18: 74]. Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок фіксує лексему *рипа* зі значенням 'шматок шкіри, який клали під підошву взуття, щоб воно не рипіло' [7: 137].

За мотивами номінації виділяємо назви, мотивовані: 1) матеріалом виготовлення: *р'ізін'аники р'ізін'ахи ризин'а'ки кирз'а'ки х'ромов'і чоботи йалов'і чоботи*; 2) ступенем зношеності: *нос'ане, зношене ўзут'а, по'топтане, недох'ітки*; 3) частиною тіла, яку вони покривають: *голе'нише*; 4) способом виготовлення: *шит'і вал'анки; бит'і вал'анки*; 5) особливостями крою і зовнішнім виглядом: *гли'бок'і галош'і, полугл'ібок'і, полуса'пош'ки*; 6) місцем розташування: *закаб'лук, задник*; 7) звуконаслідуванням: *ри'пи, шкарбу'ни*; 8) призначенням: *об'мотки*; 9) особою користувача: *рибо'лоўс'к'і чоботи ри'бац'к'і чоботи*; 10) виробником: *рум'інки, рум'инки, рум'унки*.

Отже, досліджувана ЛСГ становить складну цілість, лексеми, що її утворюють, пов'язані тісними дериваційними і семантичними зв'язками. Однослівні найменування взуття є іменниками, в описових словосполученнях атрибутиви вказують на матеріал чи спосіб виготовлення. Окремі номени відзначаються значною кількістю фонетичних варіантів. Номінація взуття у східнополіських говірках свідчить про активні діалектотворчі процеси і відкриває перспективи для подальших досліджень.

Література

1. Атлас української мови: У 3 т. – Т. 1. Полісся, Наддніпрянщина і суміжні землі. – К., 1984; Т. 2. Волинь, Наддніпрянщина, Закарпаття і суміжні землі. – К., 1988.
2. Бабий Ф. И. Бытовая лексика говоров среднего бассейна Горыни (названия одежды, обуви и головных уборов): Дисс. ... канд. филол. наук. – Ужгород, 1985. – 228 с.
3. Бабий Ф. Й. Назви одягу і взуття говірок середнього басейну Горині // Науково-технічна революція і сучасні процеси розвитку лексики української народно-розмовної мови. – Ужгород, 1989. – С. 8–10.
4. Бичко З. М. Назви одягу та взуття в наддніпрянському говорі // Діалектологічні студії. 1. Мова в часі і просторі: Збірник на пошану Дмитра Гринчишина / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. – С. 276–281.
5. Войтів Г. В. З історії назв взуття в українській мові // Культура слова: Республ. міжвід. зб. – Вип. 29. – К., 1985. – С. 41–45.
6. Гримашевич Г. І. Номінація одягу та взуття в середньополіському діалекті: Дис. ... канд. филол. наук. – К., 2003. – 532 с.
7. Гримашевич Г. І. Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок. – Житомир, 2002. – 184 с.
8. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. – М., 1986–1987. – Т. 1–4.
9. Дерке М. Ж. Назви одягу в угорських говорах Закарпаття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Ужгород, 2002. – 19 с.
10. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / За ред. О. Мельничука. – К., 1982–2005. – Т. 1–5.
11. Клименко Н. Б. Назви одягу в східноstepових говірках Донеччини: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2001. – 19 с.
12. Коваленко О. О. Назви взуття у говорах Миколаївщини // Проблеми української діалектології на сучасному етапі. – Житомир, 1990. – С. 200–201.
13. Неділько Д. Назви одягу і взуття в говірках Чернігівщини // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі: Тези доповідей і повідомлень. – Житомир, 1983. – С. 209–210.
14. Пашкова Н. І. Назви одягу в українських говорах Карпат (структурно-семантична, генетична та ареальна характеристика): Дис. ... канд. філол. наук. – К., 1999. – 227 с.
15. Словарь української мови / За ред. Б. Грінченка. – К., 1996. – Т. 1–4.
16. Словник української мови: В 11 т. – Т. 1–11. – К., 1970–1980.
17. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4 т. – М., 1986–1987.
18. Щербина Т. Середньо наддніпрянсько-степове діалектне порубіжжя у світлі ізоглос: Дис. ... канд. філол. наук. – К., 2003. – 341 с.

Список обстежених населених пунктів

Баб. – Бабанка, Тан. – Танське, Черп. – Черповоди, Юрк. – Юрківка Уманського р-ну, Кон. – Конела Жашківського р-ну, Крив. – Кривчунка, Пуг. – Пугачівка, Доб. – Добра, Нес. – Нестерівка Маньківського р-ну, Ром. – Романівка, Т. – Тальянки Тальнівського р-ну, Гр. – Гребля Христинівського р-ну Черкаської обл., Сал. – Сальково, Тауж. – Таужна Гайворонського р-ну, Лип. – Липовеньке Голованівського р-ну, Ор. – Орлове, Ятр. – Ятрань Новоархангельського р-ну Кіровоградської обл., ВМ. – Велика Мечетня Кривоозерського р-ну Миколаївської обл., Осич. – Осички Савранського р-ну, Ух. – Ухожани Балтського р-ну, Бок. – Бокове Любашівського р-ну Одеської обл., Сем. – Семенки Немирівського р-ну, Нос. – Носівці, Рах. – Рахнівка, Чеч. – Чечелівка Гайсинського р-ну, ММ – Мала Мочулка Теплицького р-ну, Ман. – Маньківка, Тер. – Тернівка Бернадського р-ну Вінницької обл.